

ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นสามารถฟื้นฟูประเทศจนกลายเป็นชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2513 และในปีที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการทำทลายจากทั้งปัญหาภายในและภายนอกประเทศ¹ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่า ญี่ปุ่นจะสามารถชนะอุปสรรคทั้งปวงด้วยสันติวิธีได้หรือไม่ หรือจะเอาชนะปัญหาทั้งปวงด้วยการใช้กำลังทหารอย่างในอดีต และปัญหาที่สำคัญมากสำหรับญี่ปุ่นคือการรับรองเงินหรือไม่รับรองเงิน เพราะนโยบายสองจีนของญี่ปุ่นดูเหมือนจะเป็นอันเดียวกับนโยบายสองจีนของสหรัฐอเมริกา เมื่อสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนนโยบายนี้ทำให้ญี่ปุ่นต้องตัดสินใจในปี พ.ศ. 2514 ที่จะพิจารณาเงินในลักษณะใด กล่าวคือในลักษณะประเทศคู่ค้าขายสำคัญหรือประเทศที่แย่งพันธมิตรอย่างสหรัฐอเมริกาไป ทำให้ญี่ปุ่นรู้สึกถูกโดดเดี่ยวหรือในลักษณะประเทศที่ร่วมต่อสู้เรียกร้องดินแดนคืนจากสหภาพโซเวียตหรือประเทศที่คุกคามความสงบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในวันที่ 9 กรกฎาคม 2515 สองวันหลังจากที่นายทานาคะจัดตั้งรัฐบาลต่อจากนายซาโตะ นายกรัฐมนตรีโจว เอิน ไทล ได้กล่าวคำต้อนรับคณะผู้แทนที่มาเยี่ยมเยือนจีน เยเมนว่า "คณะรัฐมนตรีชุดทานาคะได้ทำพิธีเข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม และได้แถลงว่ามีนโยบายต่างประเทศที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ในชั้นปกติกับจีน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดี"² คำกล่าวต้อนรับนี้ได้ลงตีพิมพ์ในสื่อมวลชนจีนอย่างแพร่หลาย และก่อนที่นายกรัฐมนตรีทานาคะจะเดินทางไปเยือนจีนเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2515 สื่อมวลชนจีนได้ออกข่าวใน

¹Lawrence W. Beer, "Japan Turning the Corner," Asian Survey 11(January 1971), pp. 74-85.

²New China News Agency, July 9, 1972, and Jen-min Jih-pao, July 10, 1972. quoted in Shinkichi Eto, "Japan and China: A New Stage?" Problems of Communism 21(November-December 1972), p. 2.

ทำนองสร้างสรรค์มิตรภาพกับญี่ปุ่นถึงสอง เดือนเศษ³ ซึ่งจากข้อมูล เหล่านี้พอจะยืนยันได้ว่าการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน จำเป็นที่ทั้งสองประเทศต้องสร้างปัจจัยต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน สำหรับการศึกษานี้ เน้นปัจจัยด้านญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ดังนั้นการวิเคราะห์อย่างละเอียดที่ผ่านมา จึง เน้นปัจจัยภายในและภายนอกด้านญี่ปุ่นแต่ละปัจจัย และในการวิเคราะห์ลำดับสุดท้ายนี้ จะ เป็นการวิเคราะห์จากปัจจัยภายในรวมและปัจจัยภายนอกรวม รวมทั้งจะสรุปถึงความน่าจะเป็นไปได้ของหลักการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่ได้เสนอไว้ในบทที่ 2

การวิเคราะห์หลักการกำหนดนโยบายต่างประเทศตามทฤษฎีระบบ

หลักการกำหนดนโยบายต่างประเทศตามทฤษฎีระบบที่ได้เสนอผ่านมา เราได้นำเสนอความคิดของนักทฤษฎีสำคัญ 3 ท่าน คือ

1. ไมเคิลสกีอธิบายว่า นโยบายต่างประเทศเป็นระบบกิจกรรมที่กระทำโดยชุมชนหนึ่งชุมชนใด เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประเทศอื่น ๆ หรือเพื่อปรับปรุงกิจกรรมภายในประเทศของตน ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ดังนั้นนโยบายต่างประเทศจึงประกอบด้วยกิจกรรมอยู่ 2 ชนิด ที่เกี่ยวข้องกับผู้กำหนดนโยบายคือปัจจัยนำเข้าที่ไหลเข้าไปสู่ตัวผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศและปัจจัยผลิตที่ผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศได้แสดงออกไปสู่โลกภายนอก⁴ ตามความคิดของไมเคิลสกีพอสรุปได้ว่า ในการที่จะมีการกำหนดนโยบายต่างประเทศ จะต้องเกิดความต้องการเหล่านี้ขึ้นคือ

- ก. ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประเทศอื่น
- ข. ต้องการปรับปรุงกิจกรรมภายในประเทศของตน
- ค. ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ

³Jen-min Jih-pao, August 17, 1972. quoted in Eto, Ibid., p. 3.

⁴George Modelski, A Theory of Foreign Policy (Princeton: Princeton University Press, 1962), p. 3.

2. รอสเนา อธิบายว่าการกำหนดนโยบายต่างประเทศขึ้นอยู่กับ การมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่ม เกี่ยวพันภายในและกลุ่ม เกี่ยวพันภายนอก กับกลุ่มผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศ และ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เกี่ยวพันภายในกับกลุ่ม เกี่ยวพันภายนอกจะมีผลต่อกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ต่างประเทศ⁵ กลุ่ม เกี่ยวพันภายใน ได้แก่

- ก. สถานการณ์ทางการเมือง
- ข. สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ
- ค. พรรคการเมือง
- ง. กลุ่มผลประโยชน์
- จ. ผู้นำ
- ฉ. มติมหาชน
- ช. สื่อมวลชน และอื่น ๆ

กลุ่ม เกี่ยวพันภายนอก ได้แก่

- ก. สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ
- ข. สถานการณ์เศรษฐกิจระหว่างประเทศ
- ค. บทบาทขององค์การระหว่างประเทศ
- ง. ทำติของประเทศมหาอำนาจ

3. คาแพลน อธิบายว่า บั๊จจัยหรือสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ เป็นต้นว่า ประเทศมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศ มีอิทธิพลไม่มากนักต่อการกำหนดนโยบาย ต่างประเทศของรัฐหนึ่ง ๆ กล่าวคือระบบโลกซึ่งประกอบด้วยประเทศมหาอำนาจและองค์การ ระหว่างประเทศจะมีอิทธิพลต่อระบบภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วยประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในภูมิภาคนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศมหาอำนาจหรือองค์การระหว่างประเทศจะกระทบกระเทือน ต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก⁶ จนทำให้ต้องมีการปรับปรุงนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป

⁵James N. Rosenau (ed.), "Political Science in a Shinking World," Linkage Politi s (New York: The Free Press, 1969), pp. 1-20.

⁶Morton A. Kaplan, System and Process in International Politics (New York: Wiley, 1962), p. 4.

ความคิดของนักทฤษฎีทั้ง 3 ท่าน สามารถนำมาผนวกกันเพื่อสร้างตัวแบบตามหลักการกำหนดนโยบายต่างประเทศในทฤษฎีระบบได้อย่างตัวแบบที่ 2 ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ตามความคิดของไมเคิลสกี การกำหนดนโยบายการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน จะประกอบด้วยอักษร 3 ตัวในตัวแบบคือ

(ง) หมายถึง อยู่นั้นต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของจีน

(จ) หมายถึง อยู่นั้นต้องการปรับปรุงกิจกรรมภายในของคนด้วย

(ฉ) หมายถึง การสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน เพื่อปรับนโยบายต่างประเทศให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่างประเทศหรือปัจจัยภายนอก

2. ตามความคิดของรอสเนา การกำหนดนโยบายการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน จะประกอบด้วยอักษร 3 ตัวในตัวแบบ คือ

(ก) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในกับกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย

(ข) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย

(ค) หมายถึง เป้าหมายของ (ก) และ (ข)

3. ตามความคิดของคาแพลน การกำหนดนโยบายการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน จะประกอบด้วยอักษร 2 ตัวในตัวแบบคือ

(ข) หมายถึง ประเทศมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย

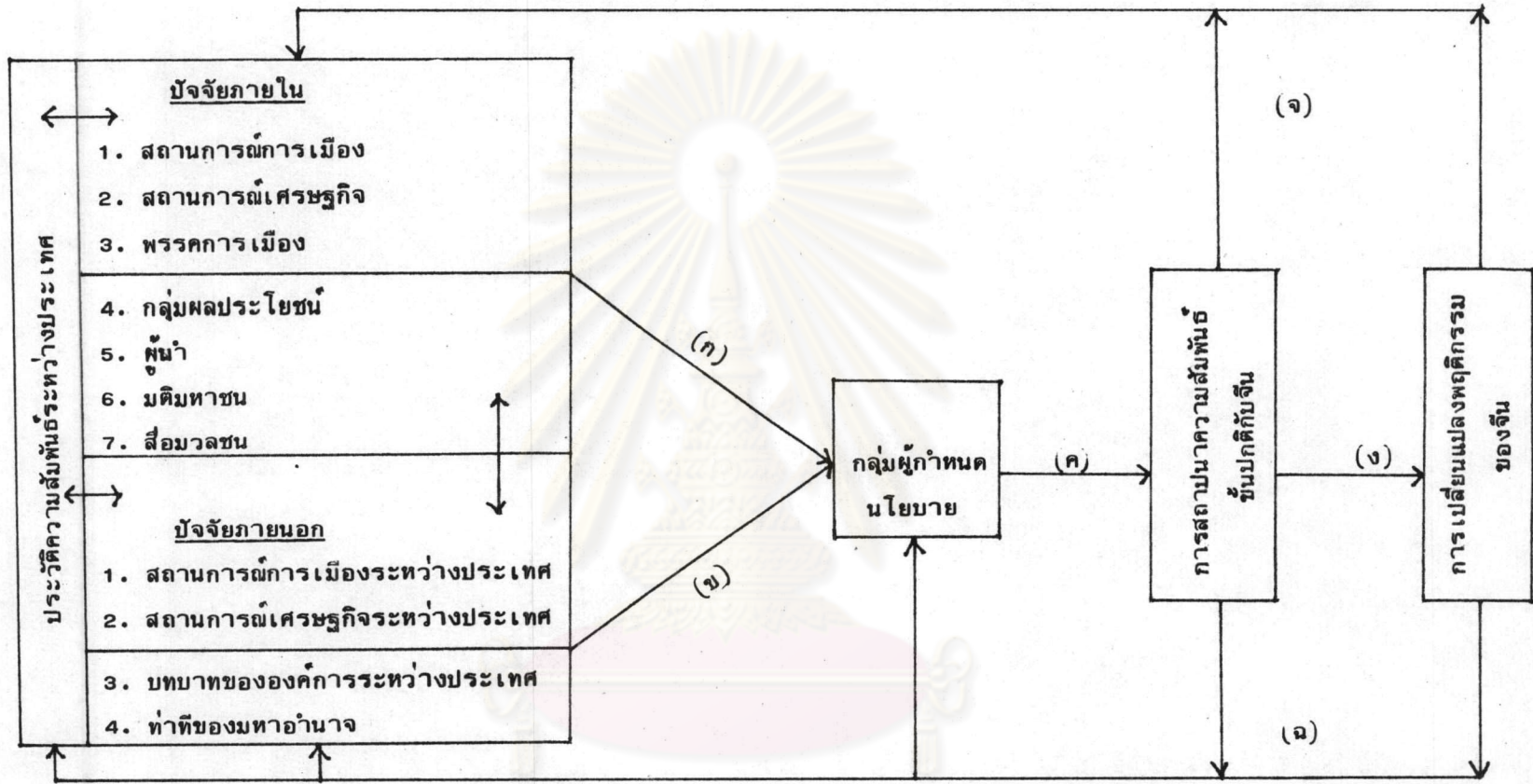
(ค) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้กำหนดนโยบายกับการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน

อย่างไรก็ดี การสร้างตัวแบบหลักการกำหนดนโยบายต่างประเทศตามทฤษฎีระบบของนักคิดทั้ง 3 ท่าน มิได้มีความมุ่งหมายจะอธิบายถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องสุวิสัยที่จะศึกษาได้เพราะจะต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากและการศึกษาค้นคว้าที่ละเอียด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จำกัดขอบเขตการศึกษามาตั้งแต่ต้นว่า จะศึกษาแค่อักษร (ก) และ (ข) เปรียบเทียบกันเท่านั้น เพื่อพยายามพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งขึ้น

หลักการกำหนดนโยบายต่างประเทศตามทฤษฎีระบบ

209

- (ก) = ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในกับกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย
- (ข) = ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย
- (ค) = เบ้าหมายของ (ก) และ (ข)

การศึกษาในครั้งนี้ จึงสามารถพิสูจน์ทฤษฎีความ เกี่ยวพันของรอสนาวและทฤษฎี ระบบระหว่างประเทศของคาแพลนได้ เป็นอย่างดี ส่วนการจะพิสูจน์ทฤษฎีระบบของ โม เดลสก็ จึงต้องทำวิจัยอีก เรื่องหนึ่งคือ เนื่องไปจากการวิจัย เล่มนี้

การพิสูจน์ที่จะกระทำต่อไปโดยอาศัยตัวแบบที่ 2 เป็น เครื่องชี้ นำ จะใช้การพิสูจน์ ในหลักของการพิจารณาว่า ปัจจัยที่ทำการศึกษามาทั้งหมดมีส่วน เสริมสร้างให้ญี่ปุ่นสถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนมากน้อย เพียงใด เพื่อพิสูจน์ให้ เห็นว่าปัจจัยภายในหรือปัจจัย ภายนอกที่เป็นปัจจัยสำคัญในการ เสริมสร้างให้ญี่ปุ่น เปลี่ยนแปลงนโยบายต่อจีนในปี พ.ศ. 2515 ถ้าปัจจัยใดมีส่วน เสริมสร้างให้ เกิดกรณีดังกล่าวก็จะให้ค่าความสัมพันธ์ เป็นบวก และถ้าปัจจัยใด ไม่มีส่วน เสริมสร้างก็จะให้ค่าความสัมพันธ์ เป็นลบ

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในรวม

ปัจจัยภายในตามตัวแบบที่ 2 ประกอบด้วยปัจจัย 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยสถานการณ์การเมืองและสถานการณ์เศรษฐกิจ

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำ มติมหาชน และ สื่อมวลชน

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในทั้ง 2 กลุ่มนี้ ไม่สามารถทำได้อย่างกับที่ทำตัวแบบเอาไว้ เพราะการอธิบายในแต่ละบทที่ผ่านมามีค่าถึงถึงความสอดคล้องของ เนื้อหาเป็นสำคัญ จึงได้ อธิบายแบบผสมผสานปัจจัยย่อยในกลุ่มที่ 1 กับกลุ่มที่ 2 อย่างไรก็ดี เมื่อแยกแยะการอธิบาย แล้วนำไปวิเคราะห์แบบปัจจัยภายในรวม ผลจะ เหมือน เดิมทุกประการ คือ สามารถหาความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มปัจจัยภายในได้ ในลำดับถัดจากนี้ไปจะเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของ ปัจจัย เกี่ยวพันภายในกับการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีนไปตามแต่ละปัจจัยย่อย ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

1. พรรคการเมืองและสถานการณ์การเมือง

จากพรรคการเมืองญี่ปุ่นพบว่ามี 6 ตัวแปรย่อยที่มีความสัมพันธ์กับการสถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในแต่ละตัวแปรย่อยนี้จะมีส่วน เสริมสร้างมากน้อยแตกต่างกันไป คือ

ก. พรรคเสรีประชาธิปไตย มีแนวโน้มที่ต้องการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน แม้ว่าจะอยู่ในสมัยรัฐบาลชาโตะก็ตาม เพราะได้มีการปูทางไว้หลายประการเพื่อจะได้เปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในอนาคต จึงให้ค่าเป็นบวก

ข. พรรคสังคมนิยมญี่ปุ่น ประกอบด้วยหลายกลุ่มย่อยที่มีความคิดที่ไม่ค่อยเหมือนกัน แต่เรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เป็นความคิดที่คล้ายคลึงกันของทุกกลุ่มย่อยภายในพรรคสังคมนิยม จึงให้ค่าเป็นบวก

ค. พรรคโคเม มีนโยบายสนับสนุนให้ญี่ปุ่น เปิดความสัมพันธ์กับจีนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2508 เป็นพรรคเดียวที่มีนโยบายที่คงเส้นคงวาเกี่ยวกับปัญหาจีนจึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ง. พรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น ไม่มีนโยบายคัดค้านการมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีน แต่ก็ไม่สนับสนุนในเรื่องนี้เช่นกัน เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนในแง่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นมีนโยบายเน้นชาตินิยม ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนยอมรับไม่ได้ จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวกและลบ คือไม่แน่นอน

จ. กลุ่มขวาเก่าภายในพรรครัฐบาลต่อต้านการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน เพราะ เป็นกลุ่มที่มีผลประโยชน์อยู่ในไต้หวันและเกาหลีใต้มาก กลุ่มนี้จึงเกรงว่าถ้ามีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแล้ว ผลประโยชน์ในไต้หวันและเกาหลีใต้อาจถูกลดทอนลงไปได้ จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นลบ

ฉ. กลุ่มขวาใหม่ภายในพรรครัฐบาล สนับสนุนให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนโดยกลุ่มนี้คิดว่า ถ้านโยบายของคนสำเร็จก็จะได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาลจากการค้าขายกับจีน จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

นอกจากนั้น จากการศึกษาสถานการณ์การเมืองในญี่ปุ่นพบว่า มี 2 เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสารสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน คือ

ก. นโยบายสองจีน เป็นนโยบายต่างประเทศที่ไม่เหมาะสมในขณะนั้น เมื่อทั่วโลกทยอยให้การรับรองแก่จีน นโยบายสองจีนจึงเท่ากับเป็นแรงส่งให้มีการแก้ไขเป็นนโยบายจีนเดียวในเวลาต่อมา จึงให้ค่าเป็นบวก

ข. การเลือกตั้งประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย พ.ศ. 2515 ผลปรากฏว่า นายทานาคะชนะนายฟูคูตะ โดยที่นายทานาคะมีนโยบายสนับสนุนการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน แต่นายฟูคูตะไม่มีนโยบายเช่นนี้จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

2. กลุ่มผลประโยชน์และสถานการณ์ทาง เศรษฐกิจ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต พบว่ามี 5 ปัจจัยย่อยสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือ

ก. กลุ่มนักการเมือง ที่สนับสนุนให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ขั้นปกติกับจีนคือกลุ่มนักการเมืองที่สังกัดนายทานาคะ มิติ โอฮิราและนาคาโซเน ส่วนกลุ่มที่ต่อต้านคือกลุ่มนักการเมืองที่สังกัดนายฟูคูดะและโซโนดะ จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวกและลบ

ข. กลุ่มนักธุรกิจที่สนับสนุนให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ขั้นปกติกับจีนคือกลุ่มนักธุรกิจในสหพันธ์เหล็กกล้าแห่งญี่ปุ่นและสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มชิน เคน ส่วนกลุ่มที่ต่อต้านคือกลุ่มบริษัทอุตสาหกรรมหนักมิตซูบิชิและบริษัทมิตซูบิชิ อิเล็กทริก จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวกและลบ

ค. กลุ่มข้าราชการ ที่สนับสนุนให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ขั้นปกติกับจีนคือกลุ่มข้าราชการในกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ ส่วนกลุ่มที่ต่อต้านคือกลุ่มข้าราชการในสังกัดกระทรวงการคลัง จึงให้ค่าเป็นบวกและลบ

ง. กลุ่มนิยมจีน มีอดีตนายกรัฐมนตรีชิบาชิและฟูจิตามาเป็นแกนนำสมาชิกที่สนับสนุนส่วนใหญ่สังกัดกลุ่มเอเชีย - แอฟริกาศึกษา ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2508 จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

จ. กลุ่มนิยมไต้หวัน มีนายกรัฐมนตรีซาโตะ คิชิและฟูคูดะเป็นแกนนำ สมาชิกที่สนับสนุนไต้หวันส่วนใหญ่สังกัดกลุ่มเอเชียศึกษา ซึ่งมีเคตัน เรนให้การสนับสนุน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2507 จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นลบ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทางเศรษฐกิจกับการสถาปนาความสัมพันธ์ขั้นปกติกับจีน พบว่ามีสถานการณ์เศรษฐกิจย่อยอยู่ 6 เรื่องที่มีส่วนเสริมสร้างเรื่องนี้ คือ

ก. นโยบายการเงินของรัฐบาลซาโตะ เป็นแบบนโยบายการเงินเพื่อกระตุ้นให้เกิดการลงทุนทางด้านอุปกรณ์ โดยการทุ่มเงินจำนวนมากในตลาดโดยผ่านการสร้างอุปสงค์แบบมีผลซึ่งทำให้มีการจ้างงานเต็มเวลาอย่างเต็มที่ จนก่อให้เกิดการออมทั้งในระดับบุคคลและการสะสมทุนในระดับบริษัท และสุดท้ายนำไปสู่การขยายกิจกรรมอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและจีนเป็นตลาดต่างประเทศที่สำคัญแห่งหนึ่ง จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ข. นโยบายการคลังของรัฐบาลชาติตะวันตกเน้นการระดมทุนเพื่อการขยายอุตสาหกรรมการส่งออก โดยการให้สามารถกู้เงินอัตราของธนาคารชาติญี่ปุ่น การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการออกพันธบัตรเงินกู้ของรัฐ ซึ่งสามารถระดมทุนจำนวนมหาศาลแล้วสุดท้ายก็นำไปสู่สภาพการณ์อย่างข้อ ก. จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ค. การผลิตมากเกินไป สืบเนื่องจากการเร่งระดมเงินทุนจากสาธารณชนญี่ปุ่นอย่างเร่งรีบและต่อเนื่อง ทำให้สามารถขยายภาคอุตสาหกรรมจนทำให้การผลิตเร่งอัตราสูง ในขณะที่ประชาชนมีขีดความสามารถบริโภคต่ำ เพราะรัฐบาลใช้วิธีการเงินเพื่อ จึงต้องเร่งหาตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่นหวังที่จะส่งสินค้าไปขายจีนให้มากขึ้น จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ง. นโยบายเร่งการส่งออก เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายการเงินและการคลังแบบนี้ ย่อมทำให้บริษัทญี่ปุ่นมีการผลิตส่วนเกินมากขึ้นและพร้อมที่จะส่งไปขายยังตลาดต่างประเทศ เพื่อแสวงหากำไรสูงสุด ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นต้องหาตลาดใหม่ ๆ อยู่เสมอ ซึ่งในขณะนั้นเหลือเงินอยู่เพียงแห่งเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ญี่ปุ่นยังค้าขายไม่เต็มที่ เพราะมีอุปสรรคที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน ยิ่งมีการเร่งการส่งออกมากขึ้นจะยิ่งเร่งให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

จ. การปรับค่าเงินเยนให้สูงขึ้น อันเนื่องมาจากการปรับค่าเงินดอลลาร์ที่ลดต่ำลง ทำให้สินค้าส่งออกของญี่ปุ่นแพงขึ้น ความต้องการของตลาดต่างประเทศลดลง ซึ่งเท่ากับเพิ่มภาวะการผลิตมากเกินยิ่งขึ้น ญี่ปุ่นจึงต้องหาหนทางระบายสินค้าไปยังตลาดต่างประเทศแหล่งใหม่ ๆ จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ฉ. การเปลี่ยนให้เป็นเสรีทางการค้า คือ ญี่ปุ่นต้องเปิดตลาดภายในอย่างเสรีสำหรับการส่งสินค้าต่างประเทศเข้ามาขาย เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่ญี่ปุ่นเพิ่มปริมาณสินค้าไปขายยังตลาดต่างประเทศ ถ้ายังมีสินค้าต่างประเทศเข้ามาขายในญี่ปุ่นมากขึ้นเท่าใด ญี่ปุ่นจะต้องเร่งส่งออกให้รวดเร็วและมากขึ้นเท่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดการขาดดุลย์ทางการค้ากับต่างประเทศ ญี่ปุ่นจึงต้องการตลาดใหญ่ ๆ อย่างจีนมาก จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

3. ผู้นำ มติมหาชนและสื่อมวลชน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน พบว่ามีผู้นำทางการเมือง เพียง 2 กลุ่ม เท่านั้นที่มีส่วนเสริมสร้างเรื่องนี้ คือ

ก. กลุ่มนายกรัฐมนตรืซาโคะ เป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับพ่อค้าได้หวันมากและยังมีนโยบายต่างประเทศที่อิงสหรัฐอเมริกา นายซาโคะจึงได้กระทำการบางอย่างที่ทำให้จีนไม่พอใจความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนเสื่อมโทรมมากในสมัยที่เขาดำรงตำแหน่งอยู่ จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นลบ

ข. กลุ่มนายกรัฐมนตรืทานาคะ เมื่อนายทานาคะขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรื ท่านเป็นนักธุรกิจคนแรกของญี่ปุ่นที่ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรื และเห็นความสำคัญในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เพื่อจะได้ขยายการค้าในระดับรัฐบาลต่อไป จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมติดมหาชนกับการสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน พบว่ามีมติดมหาชนที่เสริมสร้างเรื่องนี้ 2 เรื่อง คือ

ก. การรุกรานจากต่างประเทศ ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ไม่กลัวการรุกรานจากจีน ซึ่งเป็นเรื่องที่เอื้อต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ข. นโยบายสองจีน ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐบาลรับรองจีน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการให้คงความสัมพันธ์กับไต้หวันเหมือนเดิม จึงมีค่าความสัมพันธ์เป็นบวกและลบ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีนพบว่ามีข่าวหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ 3 ข่าวคือ

ก. ข่าวประธานาธิบดีนิกสันเยือนจีน เป็นข่าวที่สามารถสร้างมติดชนให้ตื่นถึงความชอบธรรมของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ปกครองจีนมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงมีค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ข. ข่าวการรับรองจีนในองค์การสหประชาชาติ เป็นข่าวที่ทำให้มติดมหาชนญี่ปุ่นเห็นความจำเป็นที่จะต้องรับรองจีนในองค์การสหประชาชาติ จึงมีค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ค. ข่าวการต่อต้านการขยายกำลังป้องกันตนเอง เป็นข่าวที่ทำให้มติดมหาชนญี่ปุ่นเห็นผลเสียอันเกิดจากการเพิ่มกำลังรบและเป็นการลบภาพจนที่จีนมองญี่ปุ่นว่ากำลังจะกลายเป็นสัตว์สงครามในอนาคต จึงมีค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในรวมพบว่า มีปัจจัยที่เสริมสร้างให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน 14 ปัจจัย ปัจจัยที่ไม่เสริมสร้าง 3 ปัจจัย และปัจจัยที่ทั้งเสริมสร้างและไม่เสริมสร้างอยู่ในปัจจัยเดียวกัน 4 ปัจจัย ดังนั้นจึงมีเพียง 1 ใน 3 ของปัจจัยภายในรวม

ที่ไม่เอื้ออำนวยให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนปี พ.ศ. 2515

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกรวม

ตามตัวแบบที่ 2 ปัจจัยภายนอกที่จะนำมาวิเคราะห์มี 2 กลุ่ม ตัวแปรย่อยด้วยกันคือ

กลุ่มที่ 1 เป็นตัวแปรกลุ่มสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วยสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

กลุ่มที่ 2 เป็นตัวแปรกลุ่มสถาบันและรัฐ ซึ่งประกอบด้วยท่าทีขององค์การระหว่างประเทศกับของประเศมหาอำนาจ

การอธิบายในลำดับถัดไปจะ เป็น เรื่องของการให้ค่าความสัมพันธ์ของปัจจัย เกี่ยวพัน ภายนอก กับการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สถานการณ์การเมืองและ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์การเมืองระหว่าง ประเทศกับการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน มี เรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์นี้อยู่ 6 สถานการณ์ คือ

ก. ความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 และมาขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในปี พ.ศ. 2512 ประเทศมหาอำนาจต่างพยายามใช้ความขัดแย้งนี้ มาเป็นประโยชน์สำหรับตนเอง เช่น ญี่ปุ่นสามารถค้าขายกับจีนมากขึ้น ถ้าจีนลดการค้าขายกับ กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ที่เป็นบริวารของสหภาพโซเวียต จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ข. ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น สืบเนื่องมาจากสหรัฐอเมริกา เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศจากการเน้นญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลางของเอเชียมาเป็นเน้นจีนแทนและ เกิดจากความต้องการของญี่ปุ่นที่จะขออำนาจอธิปไตยเหนือเกาะไต้หวันมา สถานการณ์นี้ เท่ากับผลักให้ญี่ปุ่นใกล้ชิดกับจีนมากขึ้นจึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ค. ความเคลื่อนไหวในเอเชียที่สำคัญมี 2 เหตุการณ์คือ สหรัฐอเมริกามีแผน ที่จะถอนทหารบางส่วนออกจากเกาหลีใต้ โดยเฉพาะกำลังทางอากาศและการเติมโตของ อำนาจทางนาวิกของสหภาพโซเวียตในมหาสมุทรที่เรือเดินสมุทรของญี่ปุ่นต้องแล่นผ่านไป - มา ทำให้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องใกล้ชิดกับจีน เพื่อความแน่ใจในความมั่นคงของคาบสมุทรเกาหลี และการ ถ่วงดุลย์อำนาจกับสหภาพโซเวียต จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ง. ปัญหาผู้นำ เป็นการพิพาทเขตเศรษฐกิจพื้นทะเลระหว่างญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียต เพราะสหภาพโซเวียตคำนวณเขตที่ประกาศออกไปโดยเริ่มจาก 4 เกาะที่ยึดครองมาได้จากญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นเสียหายมาก ยิ่งญี่ปุ่นพิพาทกับสหภาพโซเวียตมากขึ้นเท่าใด ญี่ปุ่นยิ่งใกล้ชิดกับจีนมากขึ้นเท่านั้น จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

จ. ความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกา — ญี่ปุ่น การที่ญี่ปุ่นมีระบบความมั่นคงร่วมกับสหรัฐอเมริกานั้นต่างได้รับผลประโยชน์จากการค้าขายและการลงทุนระหว่างประเทศ และจุดยุทธศาสตร์ของระบบความมั่นคงนี้มี 3 แห่งคือ ฐานทัพในเกาหลีใต้ ฐานทัพในฟิลิปปินส์ และฐานทัพในโอกินาวาในญี่ปุ่น ซึ่งในระยะแรก ๆ จีนไม่ค่อยพอใจต่อระบบความมั่นคงร่วมนี้ แต่ในปี พ.ศ. 2512 สถานการณ์ว่างดุลย์อำนาจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปลี่ยนไปเพราะสหรัฐอเมริกาได้ดึงเงินเข้าสู่ระบบการว่างดุลย์หลายศูนย์มหาอำนาจหรือเข้าสู่ระบบความมั่นคงร่วมของตน ทำให้จีนไม่คิดใจในระบบความมั่นคงร่วมสหรัฐอเมริกา — ญี่ปุ่นอีกต่อไป จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นลบและบวก

ฉ. การต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้า ทั้งสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นต่างเห็นด้วยกับการต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าของโซเวียต ซึ่งสังเกตได้จากแถลงการณ์เชิงโต้แย้งระหว่างสหรัฐอเมริกา ๕ จีน เมื่อปี พ.ศ. 2515 มีการระบุ การต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าของโซเวียตด้วย และนายทานาคะได้เคยแสดงทัศนคติเห็นด้วยกับเรื่องนี้ จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศกับการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน ก็พบว่า มีสถานการณ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ 5 สถานการณ์คือ

ก. การค้าระหว่างสหรัฐอเมริกา ๖ ญี่ปุ่น มีลักษณะที่ว่าสหรัฐอเมริกาขาดดุลย์การค้ากับญี่ปุ่นมาก แต่ได้เปรียบในเชิงการค้าระหว่างประเทศ จึงได้ใช้มาตรการทางเศรษฐกิจทั้งระยะสั้น กลาง และยาวกับญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นต้องแสวงหาตลาดต่างประเทศใหม่ ๆ เพื่อลดความเสียหายเปรียบในเชิงการค้าต่างประเทศกับสหรัฐอเมริกา จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ข. การค้าระหว่างประเทศเล็ก ๆ ในเอเชียกับญี่ปุ่น เป็นการค้าที่ญี่ปุ่นได้เปรียบทางดุลย์การค้าตลอดเวลา ประเทศต่าง ๆ จึงหาทางลดปริมาณการนำเข้าและเพิ่มการส่งออกไปสู่ญี่ปุ่น ถ้าญี่ปุ่นไม่ยอมจะมีการรวมตัวตั้งเป็นกลุ่มประเทศบ้างหรือการค้าขายกับประเทศอื่น ๆ แทนญี่ปุ่นมาใช้กับญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นต้องลำบากใจมาก ประกอบกับญี่ปุ่นต้องเพิ่ม

การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเหล่านี้ ซึ่งนับเป็นภาระที่หนักมาก และยังคงเผชิญกับความไม่แน่นอนทางการเมือง รวมทั้งถ้าญี่ปุ่นไม่แก้ปัญหาคาขาดดุลการค้ากับประเทศเหล่านี้ อาจจะนำไปสู่ปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศในอนาคตก็ได้ ทำให้ญี่ปุ่นต้องขยายตลาดต่างประเทศไปสู่ที่อื่น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ค. การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับกลุ่มตลาดร่วมยุโรปและออสเตรเลีย ญี่ปุ่นทำการค้าแบบได้ดุลย์กับกลุ่มตลาดร่วมยุโรปมาตลอด ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับประเทศในยุโรปตะวันตกมาก จึงเริ่มมีการใช้มาตรการบีบบังคับไม่ให้มีการส่งสินค้าญี่ปุ่นเข้าประเทศมากเกินไป เพื่อพยายามทำการค้าแบบได้ดุลย์กับญี่ปุ่น ซึ่งออสเตรเลียและนิวซีแลนด์อาจจะพยายามเลียนแบบก็ได้ ทำให้ญี่ปุ่นตกอยู่ในสถานการณ์ลำบากมาก ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องขยายตลาดต่างประเทศต่อไป จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ง. การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับกลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาน้ำมันดิบจากกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางอย่างมาก ทำให้นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นค่อนข้างจะให้ความสำคัญทางการทูตและทางเศรษฐกิจแก่กลุ่มประเทศเหล่านี้มาก แต่ถ้าญี่ปุ่นจะลดการพึ่งพาน้ำมันจากกลุ่มประเทศอาหรับ ญี่ปุ่นจะต้องหาแหล่งน้ำมันสำรองแหล่งใหม่คือจีนจึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

จ. การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับจีน ญี่ปุ่นตระหนักถึงความสำคัญของจีนในฐานะที่เป็นตลาดต่างประเทศที่ใหญ่โตเท่ากับสหรัฐอเมริกาและเป็นแหล่งวัตถุดิบที่ยังมีวัตถุดิบสำรองไว้มาก และการที่ญี่ปุ่นจะเพิ่มการค้าขายกับจีนนั้นมีอยู่ทางเดียวคือสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เพื่อจะได้ค้าขายระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลได้ จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

2. บทบาทและท่าทีของประเศมหาอำนาจกับองค์การระหว่างประเทศ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและท่าทีขององค์การระหว่างประเทศกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน ปรากฏว่าองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญยิ่งที่นำมาศึกษา คือ องค์การสหประชาชาติ ซึ่งพบว่ากระแสความนิยมจีนได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เมื่อมีประเทศต่าง ๆ ให้การรับรองจีนมากขึ้น จนกระทั่งจีนสามารถเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ในเดือนตุลาคม 2514 กระแสความนิยมจีนนี้ได้กดดันให้รัฐบาลของ

นายชาโตจะต้องลาออก เพื่อเปิดทางให้กับนายกรัฐมนตรีทานาคะที่มโนโบายจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน จึงให้ค่าความสัมพันธ์ในตัวแปรนี้เป็นบวก

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและท่าทีของประเทศไทยของประเทมหาอำนาจกับการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับจีน พบว่าท่าทีที่มีความเกี่ยวข้องมีอยู่ 4 กรณีคือ

ก. ท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีน สหรัฐอเมริกามีทัศนคติที่กักคอกคามจากจีนหมดไปในปี พ.ศ. 2513 จึงต้องการดึงจีนเข้าสู่ประชาคมโลก เพื่อลดภัยคุกคามจากจีนอันจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตและคิดว่าจะสามารถทำให้จีนใช้วิธีการเจรจาต่อรองมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประเทศจึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ข. ท่าทีของสหภาพโซเวียตที่มีต่อจีน สหภาพโซเวียต เป็นมิตรของจีนมาก่อนและเป็นผู้หนุนให้จีนมีที่นั่งในองค์การสหประชาชาติตลอดมา แต่มาในตอนหลังสหภาพโซเวียตมีเรื่องขัดแย้งกับจีนจนถึงขั้นปะทะกันตามพรมแดน ทำให้สหภาพโซเวียตดำเนินยุทธศาสตร์แบบปิดล้อมจีน จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวกและลบ

ค. ท่าทีของญี่ปุ่นที่มีต่อจีน เป็นท่าทีที่เน้นหนักไปทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากกว่าการเมืองและการทหารหรือเพื่อยุทธศาสตร์การถ่วงดุลย์ระหว่างหลายศูนย์มหาอำนาจ ญี่ปุ่นอาจจะคำนึงถึงการถ่วงดุลย์ แต่เป็นการถ่วงดุลย์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เมื่อญี่ปุ่นกำลังประสบปัญหาการค้าเกินดุลย์ระหว่างประเทศอยู่ในขณะนั้น จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

ง. ท่าทีของจีนที่มีต่อญี่ปุ่น จีนมักพิจารณาว่าญี่ปุ่นเป็นอาณานิคมแบบพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือให้มโนโบายที่เป็นอิสระให้ได้ประกอบด้วยจีนมีความจำเป็นต้องอาศัยสินค้าของญี่ปุ่นมาพัฒนาประเทศตามแผน 5 ปี ฉบับที่ 2 - 4 ดังนั้นไม่ว่าจีนจะโจมตีทางการเมืองและการทูตต่อญี่ปุ่นอย่างไรจีนยังคงค้าขายกับญี่ปุ่น ท่าทีเช่นนี้มีประโยชน์ต่อการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในอนาคต จึงให้ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกรวมพบว่า มีปัจจัยที่เสริมสร้างให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน 14 ปัจจัย ปัจจัยที่ไม่เสริมสร้างไม่มี และมีปัจจัยที่ทั้งเสริมสร้างและไม่เสริมสร้างอยู่ในปัจจัยเดียวกัน 2 ปัจจัย ดังนั้น ปัจจัยเกือบทั้งหมดของปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยเสริมสร้างที่ทำให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในปี พ.ศ. 2515

สรุปย่อค้นพบ

ก่อนที่จะถึงการพิสูจน์ สมควรที่จะอธิบายถึงหลักการในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กล่าวคือการศึกษาถึงการที่ตัวแปรหนึ่งมีอิทธิพลต่ออีกตัวแปรหนึ่งหรือมีบทบาทมากกว่าอีกตัวแปรหนึ่ง มากกว่าอีกตัวแปรหนึ่ง เป็นต้นว่า ก มีอิทธิพลต่อ ข มากกว่า ค มีอิทธิพลต่อ ข ไม่อาจศึกษาว่ามีอิทธิพลมากกว่ากันเท่าไร แต่โดยการศึกษาแบบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เราพอจะอธิบายได้ว่าตัวแปรใดสัมพันธ์กับตัวแปรใดมากกว่ากัน โดยกำหนดเป้าหมายของเรื่องที่จะหาความสัมพันธ์ให้เหมือนกัน ถ้าตัวแปรใดมีความสัมพันธ์ต่อกันมาก แสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีอิทธิพลต่อกันสูงหรือแสดงว่ามีบทบาทต่อกันสูง และถ้าตัวแปรใดไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่เอื้อให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกันได้ แสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีอิทธิพลต่อกันน้อยหรือแสดงว่ามีบทบาทต่อกันน้อย

ในกรณีของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกกับกลุ่มผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น โดยดูว่าจะเสริมสร้างหรือไม่เสริมสร้างให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน สามารถนำมาสู่การอธิบายถึงการมีอิทธิพลหรือมีบทบาทระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนได้ และสามารถนำไปพิสูจน์สมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานหลัก: การที่ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน เมื่อปี พ.ศ. 2515 เป็นเพราะแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายใน

สมมติฐานหลักนี้เป็นความจริง เพราะจากการศึกษาปัจจัยภายนอกรวมและภายในรวมพบว่า ปัจจัยภายนอกรวมเกือบทั้งหมดเสริมสร้างให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน ส่วนปัจจัยภายในมีเพียง 1 ใน 3 ของปัจจัยภายในรวมเท่านั้นที่เสริมสร้างในเรื่องนี้ ปัจจัยภายนอกจึงมีแรงผลักดันมากกว่าปัจจัยภายในในการทำให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนปี พ.ศ. 2515

สมมติฐานย่อยมีดังนี้

1. สถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีอิทธิพลมากกว่าสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจภายใน ในการผลักดันให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน

สมมติฐานย่อยนี้ไม่เป็นความจริง เพราะจากการศึกษาสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศพบว่า เป็นปัจจัยเสริมสร้างทดเทียบสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจภายใน กล่าวคือ ปัจจัยด้านสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยเสริมสร้าง ไม่ว่าจะ เป็น เรื่องความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน ความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น ความเคลื่อนไหวในเอเชีย ปัญหาอำนาจน้ำระหว่างญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียต ความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น การต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้า การค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น การค้าระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศเล็ก ๆ ในเอเชียกับกลุ่มตลาดร่วมยุโรปและออสเตรเลีย กับกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางและกับจีน ส่วนปัจจัยด้านสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจภายในก็ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยเสริมสร้างทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ เป็น เรื่องนโยบายสองจีน การเลือกประธานพรรคเสรีประชาธิปไตย นโยบายการเงินและการคลัง การผลิตมากเกินไป การเร่งการส่งออกหรือการหาตลาดต่างประเทศ การปรับค่าเงินเยนและการเปลี่ยนให้ เป็น เสรีทางการค้า

2. สถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีอิทธิพลมากกว่าพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำ มติมหาชน และสื่อมวลชน ในการผลักดันให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน

สมมติฐานย่อยนี้เป็นความจริง เพราะจากการศึกษาสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศพบว่า เป็นปัจจัยเสริมสร้างมากกว่าพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำ มติมหาชนและสื่อมวลชน ที่ว่า เป็นปัจจัยเสริมสร้างมากกว่า หมายความว่า ปัจจัยเกือบทั้งหมดในสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นปัจจัยเสริมสร้างดังที่ได้กล่าวมาแล้วในการพิสูจน์สมมติฐานย่อยข้อที่ 1 ในขณะที่ปัจจัยเพียงบางส่วนเท่านั้นในพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำ มติมหาชน และสื่อมวลชนที่เป็นปัจจัยเสริมสร้างซึ่งได้แก่ พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยม พรรคโคเม กลุ่มขวาใหม่ของพรรครัฐบาล กลุ่มนิยมจีนในรัฐสภาญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรีทานาคะ การไม่กล่าวการรุกรานจากจีนของมหาชนญี่ปุ่น และข่าวประธานาธิบดีนิกสันเยือนจีน ข่าวการรับรองจีนในองค์การสหประชาชาติ และข่าวการต่อต้านการขยายกำลังป้องกันตนเอง ส่วนปัจจัยที่ไม่เสริมสร้างได้แก่ กลุ่มนิยมไต้หวัน

ในรัฐสภา นายกรัฐมนตรีชาโคและกลุ่มขวา เก้าของพรรครัฐบาล นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่
ไม่แน่นอนอีกจำนวนหนึ่ง คือ พรรคคอมมิวนิสต์ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มข้าราชการ
และมติมหาชน เกี่ยวกับนโยบายสองจีน

3. ประเทศมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศมีบทบาทมากกว่าสถานการณ์
การเมืองและเศรษฐกิจภายใน ในการผลักดันให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน
สมมติฐานนี้ไม่เป็นความจริง เพราะจากการศึกษาประเทศมหาอำนาจและ
องค์การระหว่างประเทศพบว่า เป็นปัจจัยเสริมสร้างทัดเทียมกับสถานการณ์การเมืองและ
เศรษฐกิจภายใน กล่าวคือ ปัจจัยด้านประเทศมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศ
ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยเสริมสร้าง ไม่ว่าจะเป็น เรื่องการรับรองจีนในองค์การสหประชาชาติ
ท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีน ท่าทีของสหภาพโซเวียตที่มีต่อจีน และท่าทีของญี่ปุ่นที่มีต่อจีน
และที่จีนมีต่อญี่ปุ่น ส่วนปัจจัยด้านสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจภายในก็ล้วนแล้วแต่เป็น
ปัจจัยเสริมสร้างทั้งสิ้น ดังได้กล่าวมาแล้วในการพิสูจน์สมมติฐานย่อยข้อที่ 1

4. ประเทศมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศมีบทบาทมากกว่าพรรคการเมือง
กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำ มติมหาชนและสื่อมวลชน ในการผลักดันให้ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์
ทางการทูตกับจีน

สมมติฐานนี้เป็นความจริง เพราะจากการศึกษาประเทศมหาอำนาจและองค์การ
ระหว่างประเทศพบว่า เป็นปัจจัยเสริมสร้างมากกว่าพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ผู้นำ
มติมหาชนและสื่อมวลชน ที่ว่าเป็นปัจจัยเสริมสร้างมากกว่า หมายความว่า ปัจจัยเกือบทั้งหมด
ในด้านประเทศมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศเป็นปัจจัยเสริมสร้าง ดังที่ได้กล่าว
มาแล้วในการพิสูจน์สมมติฐานย่อยข้อที่ 3 ในขณะที่ปัจจัยในด้านพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์
ผู้นำ มติมหาชนและสื่อมวลชน เป็นปัจจัยเสริมสร้างเพียงบางส่วนเท่านั้น ดังได้กล่าวมาแล้ว
ในการพิสูจน์สมมติฐานย่อยข้อที่ 2

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในขั้นต่อไป

จากที่ได้เสนอแนะผ่านมามีว่า นักวิชาการสมควรจะได้ศึกษาผลกระทบภายหลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติระหว่างญี่ปุ่นกับจีน ในแง่ที่ญี่ปุ่นสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจีนไปอย่างไรบ้าง สามารถเปลี่ยนกิจกรรมภายในญี่ปุ่นอย่างไรบ้าง และสามารถเปลี่ยนแปลงกิจกรรมระหว่างประเทศอย่างไรบ้าง⁷ ควรจะมีนักวิจัยศึกษาถึงสาเหตุที่จีนยอมสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปกติกับญี่ปุ่นด้วย เพราะปี พ.ศ. 2515 เป็นปีที่จีนกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่าง ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง⁸ ที่สำคัญคือ มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของจีน⁹ การศึกษาเพิ่มเติมด้านจีนนี้ จะช่วยให้นักวิจัย เรื่องการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่น-จีนในปี พ.ศ. 2515 มีความครอบคลุมรอบด้านยิ่งขึ้น กล่าวคือ มิใช่ศึกษาแต่ญี่ปุ่นมองจีนเพียงด้านเดียว ควรจะได้มีการศึกษาจีนมองญี่ปุ่นในยุคเดียวกันด้วย

---

⁷ เป็นต้นว่าบทความของ Hong N. Kim, "Sino-Japanese Relations Since the Rapprochement," Asian Survey 15(July 1975), pp. 559-73, and Daniel Tretiak, "The Sino-Japanese Treaty of 1978: The Senkaku Incident Prelude," Asian Survey 18(December 1978), pp. 1235-49.

⁸ Thomas W. Robinson, "China in 1972: Socio-Economic Progress Amidst Political Uncertain," Asian Survey 13(January 1973), pp. 1-18.

⁹ George P. Jan, "The Ministry of Foreign Affairs in China Since the Cultural Revolution," Asian Survey 17(June 1977), pp. 513-29.